
Wezwanie do zmian: wpływ COVID-19 na realizację celów zrównoważonego rozwoju (SDG) i zmniejszenie nierówności w i przez UE

Sylvia Beales, George Gelber i Patrizia Heidegger

W deklaracji ministerialnej Forum Politycznego Wysokiego Szczebla ONZ z 2020 r. uznano, że „osoby najuboższe i te pozostające w trudnej sytuacji są pomijane w ramach realizacji programu Agenda 2030, przy czym są one najbardziej dotknięte kryzysem COVID-19”. Potwierdzono również, że „program Agenda 2030 powinien być naszym wspólnym planem działania, mającym na celu lepsze reagowanie i odbudowę”. W całej UE pandemia COVID-19 ujawnia i pogłębia istniejące nierówności, a tym samym ma ona poważny wpływ na osiągnięcie przez UE celu zrównoważonego rozwoju nr 10 (SDG 10), którego założeniem jest zmniejszenie nierówności, a także wielu innych inicjatyw związanych z SDG.

Niniejsza analiza bada w jaki sposób pandemia COVID-19 oraz bezpośrednie środki następcze wpływają na zdrowie i dobrostan ludzi oraz na istniejące nierówności w UE. Zwraca ona uwagę na wyzwania jakie stwarza pandemia w realizacji celów zrównoważonego rozwoju (SDG) na obszarze UE i przez samą UE. Pandemia COVID-19 oraz jej dotychczasowe i przyszłe skutki stanowi wezwanie do podjęcia zmian. Podkreśla pilną potrzebę zajęcia się poważnymi nierównościami, które utrzymują się zarówno w UE, jak i poza nią, aby polityka europejska była skoncentrowana na zapewnieniu silnej ochrony socjalnej, solidnego systemu opieki zdrowotnej i stabilnej, niskoemisyjnej gospodarki; oraz wprowadzeniu ambitnych strategii politycznych przeciwdziałania kryzysom klimatycznym, degradacji różnorodności biologicznej i środowiska naturalnego; strategii na rzecz zdrowej planety. Niniejsza analiza nie omawia szczegółowo długoterminowego wpływu środków naprawczych, ponieważ nie zostały one jeszcze w pełni poznane.

„Czy nam się to podoba, czy nie, COVID to choroba ubóstwa, bezsilności, nierówności i niesprawiedliwości”.

Dr David Nabarro, Specjalny Przedstawiciel Sekretarza Generalnego ONZ ds. COVID

Rentgen globalnego kryzysu

Tak jak badanie rentgenowskie pozwala zidentyfikować chorobę, pandemia ujawniła konsekwencje istniejących nierówności społeczno-ekonomicznych, obywatelskich i środowiskowych, a także połączonych kryzysów środowiskowych w zakresie załamania klimatu, utraty różnorodności biologicznej i zanieczyszczenie środowiska we wszystkich regionach świata.

Pandemia zagraża postępowi poczynionym w zakresie ograniczania ubóstwa i rozwoju społeczno-gospodarczego w ciągu ostatnich dwóch dekad i rzuca cień na cele programu Agenda na Rzecz Zrównoważonego Rozwoju 2030 – w szczególności zobowiązania do nie pozostawiania nikogo w tyle.²

Bezrobocie na całym świecie gwałtownie rośnie, a wraz z zakończeniem (tam, gdzie są one przyznawane) dotacji pomocy socjalnej liczba osób bezrobotnych stale będzie się powiększać. ONZ przewiduje, że w wyniku kryzysu COVID-19 globalny rozwój społeczny, wyrażony za pomocą wskaźnika rozwoju społecznego (HDI), służącego do pomiaru poziomu edukacji, zdrowia i życia w poszczególnych krajach, będzie spadał po raz pierwszy od czasu pierwszego pomiaru, czyli od 1990 r.³ Według najnowszych szacunków, w 2020 r. wskaźnik światowego skrajnego ubóstwa ma wynieść 8,4-8,8%. Oznacza

---

1 Deklaracja ministerialna sesji wysokiego szczebla Rady Gospodarczej i Społecznej 2020 na temat „Accelerated action and transformative pathways: realizing the decade of action and delivery for sustainable development” [Przyspieszone działanie i ścieżki transformacji: realizacja dekady działań i zapewnienie zrównoważonego rozwoju]. Zmieniony projekt z 16 czerwca 2020 r. https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/26339HLPF_MD_Revised.pdf

2 Ladd, P i Bortolotti, E. (2020) UNRISD COVID-19 Response. Protecting and Supporting Vulnerable Groups Through the COVID-19 Crisis, zob.: [http://www.unrisd.org/80256B3C005BCCF9/\(httpPublications\)/0AC8BC84CFBB2D488025859F001EB3C3?OpenDocument](http://www.unrisd.org/80256B3C005BCCF9/(httpPublications)/0AC8BC84CFBB2D488025859F001EB3C3?OpenDocument)

3 UNDP (2020) COVID-19 and Human Development: Assessing the Crisis, Envisioning the Recovery.

to, że szacunkowo 40-60 milionów ludzi ponownie dozna skrajnego ubóstwa, głównie z powodu utraty pracy, co spowoduje pierwszy od ponad 20 lat wzrost światowego poziomu ubóstwa. Niedawne globalne badanie wpływu COVID-19, opublikowane przez UNRISD z udziałem 82 krajów, „potwierdza narrację, że – w wyniku globalnego lockdown – wiele osób stoi przed bardzo trudnym wyborem pomiędzy narażeniem życia a zdobywaniem środków na utrzymanie”.⁴

Podczas gdy wirus wpływa na styl życia wszystkich ludzi, we wszystkich społeczeństwach oraz na ich podstawowe gospodarki, pogłębia on także istniejące wcześniej nierówności w zakresie możliwości, uzyskiwanych dochodów, opieki zdrowotnej i zabezpieczenia społecznego na całym świecie. Biedniejsze warstwy naszego społeczeństwa doświadczają wielu niedostatków i nierówności. Osoby te mają nierówny dostęp do wysokiej jakości opieki zdrowotnej i innych podstawowych usług, są narażone na choroby, złe warunki mieszkaniowe i przeludnienie, nieodpowiednie warunki pracy, a także wysoki poziom zanieczyszczenia powietrza, niedostateczne warunki sanitarne i zaopatrzenie w wodę oraz brak dostępu do wysokiej jakości edukacji. Dotyczy to w szczególności pracowników migrujących, a także osób pracujących na zasadach nieformalnych. W wielu miejscach mniejszości lub pracownicy będący imigrantami stali się również „kozłami ofiarnymi” i są oni narażeni na mowę nienawiści oraz groźby. Co więcej, nierówność siły roboczej – ze względu na płeć – naraża miliony kobiet na ryzyko infekcji, ponieważ są one klasyfikowane jako „pracownicy niezbędni”, a na pierwszej linii pracują jako sprzedawczynie, sprzątaczkę, opiekunki i personel szpitali, często za nieadekwatną płacę minimalną. Jednocześnie kobiety jako jedne z pierwszych tracą pracę w wyniku recesji związanej z COVID-19.

Kryzys spowodowany COVID-19 jest bezpośrednią konsekwencją działalności człowieka i podejmowanych decyzji. Większość chorób zakaźnych u ludzi pochodzi od zwierząt, a urbanizacja i ingerencja w środowisko naturalne spowodowały, że coraz więcej osób ma bezpośredni kontakt ze zwierzętami, niejednokrotnie będący przedmiotem konfliktów. Rozprzestrzenianie się infekcji jest ułatwione ze względu na coraz powszechniejsze globalne środki transportu. Jest ono powiązane z systemem gospodarczym, który opiera się na rozwoju i ekspansji za wszelką cenę i który ma na celu ograniczenie ochrony socjalnej i usług zdrowotnych.

„Znaczne wylesianie, niekontrolowana ekspansja rolnictwa, intensywne rolnictwo, górnictwo i rozwój infrastruktury, a także eksploatacja gatunków dzikich zwierząt stworzyły idealne warunki sprzyjające rozprzestrzenianiu się ich chorób na ludzi. Dzieje się

tak często na obszarach, w których żyją społeczności najbardziej narażone na choroby zakaźne. Nasze działania w znacznym stopniu wpływają na więcej niż trzy czwarte powierzchni Ziemi, niszcząc ponad 85% terenów podmokłych, podczas gdy ponad jedna trzecia jej gruntów i prawie 75% dostępnej słodkiej wody jest przeznaczona pod uprawy i do produkcji zwierzęcej.”⁵

Wirus to wezwanie do zmian – odbudowy inaczej i lepiej. Istnieje pilna potrzeba inwestowania w dobrobyt wszystkich ludzi, aby mogli oni czerpać korzyści przez całe życie, biorąc pod uwagę ich różnorodność, co jest niezbędne do przetrwania. Musimy teraz przekształcić nasz system społeczno-ekonomiczny tak, aby skupiał się on na dobrobycie ludzi i środowiska naturalnego, oraz ustanowić prawdziwe globalne partnerstwo na rzecz zrównoważonego rozwoju.

Priorytetowe traktowanie polityk i programów, które budują zaufanie obywateli i rządów, będzie oznaczać wprowadzenie uniwersalnych systemów gwarantujących prawo człowieka do podstawowych usług, takich jak dostęp do opieki zdrowotnej i ochrony socjalnej, życie w zdrowym środowisku i oddychanie czystym powietrzem, tak aby wszyscy mogli korzystać z tego prawa przez całe życie. Obecnie wyzwaniem jest zapewnienie, że krótkoterminowe środki podejmowane w wielu krajach przekształciły się w zestaw zrównoważonych założeń politycznych – i dopilnowanie, aby uwzględniały one słabe punkty, uwypuklone przez pandemię, szczególnie te związane z płcią, wiekiem, niepełnosprawnością, pochodzeniem etnicznym, statusem społeczno-ekonomicznym, różnorodnością i lokalizacją.

Gotowi na zmiany

Skutki i rozprzestrzenianie się wirusa skłoniły ludzi do krytycznego spojrzenia na ich nawyki związane z pracą i podróżowaniem, otworzyły możliwości włączenia cyfrowego i zwrócenia uwagi na potrzebę większej troski o świat przyrody, a także na naszą zależność od produktów pochodzenia zwierzęcego. Ta sytuacja spowodowała, że zaczęliśmy zastanawiać się nad naszą zależnością od towarów dostarczanych za pośrednictwem złożonych łańcuchów dostaw, które przyczyniają się do niszczenia środowiska naturalnego i wykorzystywaniem siły roboczej. Istnieje coraz więcej dowodów na to, że pandemia i jej skutki poważnie wpływają na priorytety ludzi na przyszłość, a polityka, która wcześniej była uważana za „radykalną”, zyskuje szersze poparcie. Walka z nierównościami i zmianami klimatycznymi jest obecnie postrzegana jako priorytet, zaraz obok redystrybucji majątku, dochodów podstawowych i wyższych podatków od majątku, zmniejszenia władzy korporacyjnej, wzmocnienia praw pracowniczych, deprywatyizacji strategicznych przedsiębiorstw i

⁴ Zob. [http://www.unrisd.org/80256B3C005BCCF9/\(httpPublications\)/0AC8BC84CFBB2D488025859F001FB3C3?OpenDocument](http://www.unrisd.org/80256B3C005BCCF9/(httpPublications)/0AC8BC84CFBB2D488025859F001FB3C3?OpenDocument)

⁵ Josef Settele; Sandra Díaz; Eduardo Brondizio; Peter Daszak. (27 kwietnia 2020, COVID-19 Stimulus Measures Must Save Lives, Protect Livelihoods, and Safeguard Nature to Reduce the Risk of Future Pandemics. IPBES (Intergovernmental Science-Policy Platform on Biodiversity and Ecosystem Services). 27 kwietnia 2020 r. <https://ipbes.net/COVID19stimulus>

położenia kresu polityce oszczędnościowej. Badania przeprowadzone w różnych krajach wykazały, że wiele rządów zaczyna rozważać bardziej odważne polityki, takie jak dochód podstawowy, zawieszenie długów i czynszów, uwarunkowania w zakresie ratowania przedsiębiorstw oraz podatki od majątku lub podatki solidarnościowe.⁶ Ludzie na całym świecie chcą teraz zmian.

Jak COVID-19 negatywnie wpływa na realizację celów SDG w UE

Wpływ COVID-19 ma trzy główne czynniki. Po pierwsze, bezpośredni wpływ samej choroby pod względem liczby osób zarażonych wirusem, zgonów i nadmiernej śmiertelności; po drugie bezpośredni wpływ na dobrostan, zdrowie, prawa społeczno-ekonomiczne, środowiskowe i obywatelskie, spowodowany środkami podjętymi przez rządy w celu spowolnienia i zatrzymania choroby – głównie lockdown; i po trzecie, bardziej długoterminowe skutki środowiskowe, społeczne i gospodarcze związane z COVID-19, globalny lockdown i środki naprawcze, których jeszcze w pełni nie doświadczyliśmy.

Jak pokazano na infografice, COVID-19 wpływa na wszystkie cele zrównoważonego rozwoju na różne, wzajemnie powiązane sposoby. Wiele z tych skutków nadal wymaga zbadania, podczas gdy inne będą widoczne dopiero w perspektywie długoterminowej. W tej analizie skupiamy się na ich wpływie na zdrowie i dobrostan ludzi w UE oraz na ich ścisłym powiązaniu z istniejącymi nierównościami i innymi kluczowymi wyzwaniemizwiązanymi z realizacją celów zrównoważonego rozwoju.

W odniesieniu do zdrowia i jakości życia, cel SDG 3 zobowiązuje rządy do dążenia do zdrowego życia i dobrobytu dla wszystkich w ludzi przez całe życie. Każdego dnia pandemia stwarza nowe wyzwania w zakresie realizacji celu SDG 3. W połowie sierpnia Johns Hopkins Coronavirus Resource Center odnotowało ponad 20 milionów infekcji i prawie 750 000 zgonów, przy czym wskaźniki zakażeń i śmiertelności są bardzo różne na całym świecie.⁷ Rośnie liczba zakażeń, w szczególności w Stanach Zjednoczonych, Ameryce Łacińskiej i Indiach, a także w Afryce i Azji Środkowej, gdzie rzeczywistość liczby prawdopodobnie będą wyższe niż zgłaszane.

Od początku pandemii stało się jasne, że osoby, które najprawdopodobniej będą hospitalizowane i umrą na COVID-19 w szpitalach i domach opieki, to osoby starsze,⁸ osoby ze schorzeniami współistniejącymi oraz osoby niepełnosprawne mieszkające w osobnych instytucjach.⁹ Śmiertelność osób starszych w Europie i obu Amerykach jest znacznie wyższa niż wśród osób poniżej 60 roku życia. W przypadku osób w wieku powyżej 80 lat śmiertelność jest pięciokrotnie wyższa niż średnia światowa.¹⁰ Wczesne badania w Europie wykazały, że zgony mieszkańców domów opieki stanowiły średnio 50% wszystkich zgonów związanych z COVID-19.¹¹

Po zarażeniu, biorąc pod uwagę wiek, z powodu COVID-19 częściej umierają mężczyźni. Z badań Instytutu Roberta Kocha w Niemczech wynika, że śmiertelność mężczyzn znacznie wzrosła od początku pandemii i do maja była o 50% wyższa niż wśród kobiet.¹² Inne kraje mają podobne ustalenia. Dlatego w odniesieniu do celu zrównoważonego rozwoju 3 (SDG 3), wpływ pandemii na mężczyzn jest nieproporcjonalny. Przyczyny te, nie do końca jeszcze poznane, wydają się być kombinacją różnych czynników ryzyka, przy czym starsi mężczyźni częściej cierpią na powszechne schorzenia, takie jak cukrzyca, otyłość i rak, istnieją także różnice w układzie odpornościowym kobiet i mężczyzn.¹³ Ponieważ starsi mężczyźni umierają częściej niż starsze kobiety, coraz więcej starszych kobiet zostaje wdowami i potencjalnie pozostaje bez wsparcia (co ma szczególne konsekwencje dla celów SDG 1, 2 i 10).

Podczas gdy w niektórych krajach lockdown był w dużej mierze skuteczny w spowalnianiu rozprzestrzeniania się wirusa – na podstawie danych z 11 krajów europejskich obliczono, że zapobiegł on około 3,1 mln zgonów, które miałyby miejsce w przypadku braku jakiegokolwiek interwencji¹⁴ – po jego zniesieniu pojawiają się nowe skoki zakażeń.

Na opracowanie szczepionki przeznaczane są ogromne środki, ale nie wiemy, czy i kiedy skuteczna szczepionka będzie dostępna. W międzyczasie środki mające na celu ograniczenie rozprzestrzeniania wirusa to zachowanie dystansu społecznego, noszenie maseczek oraz trwające ograniczenia podróży i zgromadzeń w pomieszczeniach, aby zapobiec infekcjom, a także monitorowanie

⁶ Leah Zamore i Ben Phillips (czerwiec 2020). COVID-19 and Public Support for Radical Policies, NYU, International Center for Cooperation, zob. <https://cic.nyu.edu/sites/default/files/zamore-phillips-covid19-public-support-radical-policies-web-final.pdf>

⁷ Aktualne dane można znaleźć pod adresem: <https://coronavirus.jhu.edu/map.html>

⁸ Jérémie F. Cohen; Daniël A. Korevaar; Soraya Matczak; Joséphine Brice; Martin Chalumeau; Julie Toubiana (16 kwietnia 2020) COVID-19-related mortality by age groups in Europe: A meta-analysis. MedRxiv, zob. <https://www.medrxiv.org/content/10.1101/2020.04.11.20061721v1.full.pdf>

⁹ Zob. <https://www.statista.com/statistics/1110906/comorbidities-in-COVID-19-deceased-patients-in-italy/>

¹⁰ World Health Organization (14 kwietnia 2020) COVID-19 Strategy Update, zob. <https://www.who.int/publications-detail/COVID-19-strategy-update---14-april-2020>

¹¹ Comas-Herrera A, Zalakaín J, Litwin C, Hsu AT, Lane N i Fernández J-L (2020) Mortality associated with COVID-19 outbreaks in care homes: early international evidence. Artykuł w serwisie LTCCOVID.org, International Long-Term Care Policy Network, CPEC-LSE, <https://ltccovid.org/wp-content/uploads/2020/05/Mortality-associated-with-COVID-3-May-final-5.pdf>

¹² Brookings Institute (1 maja 2020) COVID-19 trends from Germany show different impacts by gender and age. <https://www.brookings.edu/blog/techtank/2020/05/01/COVID-19-trends-from-germany-show-different-impacts-by-gender-and-age/>

¹³ Milwaukee Journal Sentinel (15 czerwca 2020). More men dying from COVID-19 than women, but as with so much about this disease, the reasons are unclear, <https://eu.jsonline.com/story/news/2020/06/15/men-more-risk-dying-COVID-19-than-women-but-why/5343586002/>

¹⁴ Flaxman, S. i inni. (2020) Estimating the effects of non-pharmaceutical interventions on COVID-19 in Europe. Nature https://www.nature.com/articles/s41586-020-2405-7_reference.pdf

zakazeń. Są one trudne do wdrożenia w krajach o niskich dochodach, gdzie wiele osób stoi przed wyborem pomiędzy głodem a kontynuowaniem pracy, nie zważając na ryzyko dla siebie i innych. Czynniki te dotyczą także krajów o średnich i wysokich dochodach, gdzie takie środki stanowią wyzwanie dla pracowników o niestabilnych warunkach pracy lub dla osób mieszkających w nieformalnych zakwaterowaniach. Środki podejmowane w celu ochrony zdrowia ludzkiego mają wpływ na wszystkie inne cele zrównoważonego rozwoju (SDG), w szczególności na cel SDG 1 (koniec z ubóstwem), cel SDG 2 (zero głodu), cel SDG 4 (dobra jakość edukacji), cel SDG 5 (równość płci), cel SDG 8 (wzrost gospodarczy i godna praca), cel SDG 10 (mniej nierówności).

Wiele osób chorych na COVID-19 nie wykazuje żadnych objawów lub ma tylko łagodne objawy. Jednocześnie ośrodki badawcze w większości krajów, nawet największe z nich, nie wykrywają wszystkich chorych i wykazują znaczną część wyników jako fałszywie negatywne.¹⁵ W biedniejszych krajach, o ograniczonych możliwościach przeprowadzania testów, wykrywany jest tylko niewielki odsetek wszystkich infekcji, więc zgłaszane wskaźniki infekcji znacznie zaniżają te rzeczywiste.

Z tych powodów zwiększone wskaźniki zgonów są dokładniejszą miarą wpływu COVID-19 niż dane liczbowe dotyczące zgonów związanych z COVID-19.¹⁶⁻¹⁷ Nadmierne zgony stanowią różnicę pomiędzy współczynnikami zgonów w okresie COVID-19 a średnimi wskaźnikami zgonów z tych samych miesięcy w poprzednich latach. Liczby te obejmują zgony, które mogły być spowodowane chorobami nieleczonymi ze względu na to, że usługi szpitalne są ukierunkowane na COVID-19. Niechęć do pójścia do szpitali i strach przed infekcjami również powstrzymują ludzi przed hospitalizacją. EuroMOMO szacuje, że w 20 krajach objętych niniejszym raportem w okresie od dnia 16 marca do dnia 31 maja odnotowano około 170 000 przypadków nadmiernych zgonów. COVID-19 stanowi około 80% tych zgonów. Chociaż pandemia dotknęła wszystkie kraje UE, na niektóre z nich wpłynęła szczególnie źle. Na przykład Wielka Brytania, która nie jest już częścią planów reagowania UE, ma największą liczbę przypadków i zgonów. Tuż za nią są Włochy, Francja, Hiszpania i Belgia.¹⁸

Płeć

Pandemia w różny sposób wpłynęła na cel SDG 5 dotyczący zapewnienia równości płci. Pielęgniarstwo i praca w domach opieki to zawody zdominowane przez kobiety, a w wielu krajach na całym świecie 85-90% pielęgniarek to kobiety; w Europie 76% z 49 milionów pracowników opieki w UE to kobiety.¹⁹ Oznacza to, że są one na pierwszej linii walki z COVID-19 w szpitalach i domach opieki. Organizacja Carers UK w kwietniu 2020 r. przeprowadziła ankietę wśród ponad 5000 nieformalnych opiekunów. 81% respondentów stanowiły kobiety, a 54% osoby powyżej 55 roku życia. Ankieta ta pokazała, że 70% pracujących nieodpłatnie opiekunów zapewniało większą opiekę z powodu wybuchu epidemii COVID-19; 35% zgłosiło ograniczenie lub zamknięcie usług; a 55% opiekunów czuło się przytłoczonych i było na skraju wypalenia zawodowego.²⁰ Jednakże kobiety pracujące jako sprzątaczk, kucharki, pracownicy supermarketów i sklepów, również mają codzienny kontakt ze społeczeństwem, więc ich ryzyko zarażenia się wirusem też jest większe. Jednocześnie w sektorze hotelarskim i turystycznym, gdzie kobiety stanowią do 60% siły roboczej,²¹ są one najbardziej narażone na zwolnienia. Fundacja Eurofound uważa, że „środki podejmowane przez rządy w celu ograniczenia rozprzestrzeniania się wirusa pogłębiają podziały między płciami w zakresie bezrobocia, prac domowych i bezpieczeństwa finansowego, co jest niekorzystne dla kobiet”.²²

Lockdown pogłębił nierówność płci, zmuszając kobiety do łączenia ról pedagogów (podczas zamknięcia szkół), opiekunów, gospodyń domowych, a czasem też pracowników zdalnych. Francuska aktywistka feministyczna powiedziała, że „Lockdown stanowi pewną formę regresji dla matek. Teraz muszą one pracować na trzy etaty. Wiemy już, że praca kobiet (w porównaniu z pracą mężczyzn) jest podwójna, ponieważ oprócz pracy zawodowej, wykonują one prace domowe i wychowują dzieci (...) a do tego teraz dochodzi nauczanie w domu”.²³

Lockdown doprowadził również do gwałtownego wzrostu przemocy domowej, co organizacja UN Women opisała jako „szarą strefę” pandemii. „Lockdown (...) zwiększa izolację kobiet, których

15 Johns Hopkins Medicine (26 maja 2020) Beware of False Negatives in Diagnostic Testing of COVID-19, zob. <https://www.hopkinsmedicine.org/news/new-room/news-releases/COVID-19-story-tip-beware-of-false-negatives-in-diagnostic-testing-of-COVID-19>

16 EuroMOMO Bulletins, zob. <https://www.euromomo.eu/bulletins/2020-22/>

17 The Economist (16 kwietnia 2020, zaktualizowano 13 czerwca) Tracking COVID-19 excess deaths across countries, zob. <https://www.economist.com/graphic-detail/2020/07/15/tracking-covid-19-excess-deaths-across-countries>

18 ECDC (20 czerwca 2020 r.) Europa: 187 231 zgonów; pięć krajów zgłaszających najwięcej zgonów to Wielka Brytania (42 461), Włochy (34 561), Francja (29 617), Hiszpania (28 315) i Belgia (9 695), zob. <https://www.ecdc.europa.eu/en/geographical-distribution-2019-ncov-cases>

19 EIGE (2020) Frontline Workers, zob. <https://eige.europa.eu/covid-19-and-gender-equality/frontline-workers>

20 Carers UK (kwiecień 2020) Caring behind closed doors – Forgotten families in the Coronavirus outbreak, zob. https://www.carersuk.org/images/News_and_campaigns/Behind_Closed_Doors_2020/Caring_behind_closed_doors_April20_pages_web_final.pdf

21 Eurostat. (2017) Characteristics of jobs in tourism industries, zob. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Tourism_industries_-_employment#Characteristics_of_jobs_in_tourism_industries

22 Eurofound (3 czerwca 2020) COVID-19 fallout takes a higher toll on women, economically and domestically, zob.: <https://www.eurofound.europa.eu/publications/blog/COVID-19-fallout-takes-a-higher-toll-on-women-economically-and-domestically>

23 The Guardian (29 maja 2020) We are losers in this crisis: research finds lockdowns reinforcing gender inequality. <https://www.theguardian.com/global-development/2020/may/29/we-are-losers-in-this-crisis-research-finds-lockdowns-reinforcing-gender-inequality>

partnerzy są agresywni, oddzielając je od ludzi i zasobów, które mogą im pomóc (...) w miarę jak systemy opieki zdrowotnej sięgają punktu krytycznego, schroniska dla ofiar przemocy domowej również są przepełnione, a deficyt usług jest tym większy, gdy ośrodki te są przeznaczane do świadczenia dodatkowej pomocy chorym na COVID. Jeszcze przed COVID-19 przemoc domowa była jednym z najpoważniejszych naruszeń praw człowieka. W ciągu ostatnich 12 miesięcy, 243 miliony kobiet i dziewcząt (w wieku 15-49 lat) na całym świecie było ofiarą przemocy seksualnej lub fizycznej ze strony partnerów.²⁴ Badania pokazują, że osoby powyżej 49 roku życia również zgłaszają większy poziom przemocy, przy czym coraz większym problemem jest przemoc domowa doświadczana przez osoby powyżej 60. roku życia.²⁵

Osoby młode

Osoby młode, choć w mniejszym stopniu dotknięte samą chorobą, prawdopodobnie odczują silne konsekwencje spowolnienia gospodarczego spowodowanego przez COVID-19. Przed kryzysem stopa bezrobocia wśród młodych ludzi (15–24 lat) w 27 państwach UE wynosiła już 15% (w porównaniu do 6,7% w populacji ogólnej).²⁶ Liczby te prawdopodobnie gwałtownie wzrosną (bezrobocie wśród młodych ludzi w czerwcu 2020 roku wynosiło 15,7%). Oprócz przerywania i zakłócania edukacji wszystkich młodych osób, zwłaszcza tych, którzy w tym roku przystąpią do egzaminów, COVID-19 ma nieproporcjonalny wpływ na zatrudnienie, stwarzając ryzyko powstania „blizn na całe życie zawodowe – prowadząc do powstania „pokolenia lockdown”.”²⁷ Młodzi ludzie są również bardziej narażeni na zatrudnienie w sektorze nieformalnym, a zatem bardziej odczuwają skutki kryzysów i recesji gospodarczych, co ujawnia ścisły związek między celami SDG 10 i 8 w zakresie godnej pracy.²⁸

Osoby starsze

Niektóre doniesienia prasowe wskazują, że osoby starsze żyjące z niepełnosprawnościami, które zwykle polegają na usługach opieki domowej w celu zaspokojenia swoich osobistych lub

domowych potrzeb, mogą odmawiać opieki z powodu obawy o infekcję lub nie mogą one uzyskać do niej dostępu, ponieważ ich opiekunowie są chorzy lub narażeni, w wyniku czego w niektórych sytuacjach w całej UE osoby starsze mogą pozostawać bez odpowiedniego wsparcia lub leczenia z powodu obaw opiekuna przed infekcją. Osoby starsze również doświadczają problemów w dostępie do rutynowych świadczeń zdrowotnych, w nabywaniu leków lub cierpią z powodu istniejących wcześniej schorzeń, co jest szczególnie trudne dla osób starszych mieszkających samotnie, z których 19,8 mln to kobiety, stanowiące największy odsetek kobiet mieszkających samotnie.²⁹

Osoby niepełnosprawne

Na świecie jest około 1 miliarda osób niepełnosprawnych, co stanowi jedną trzecią wszystkich osób powyżej 60 roku życia. Są one najbardziej narażone na ryzyko zgonu w przypadku infekcji wirusem,³⁰ ze względu na duże ryzyko zakażenia i poważne bariery w uzyskaniu opieki zdrowotnej oraz środków ochrony zdrowia publicznego. Jeśli osoby niepełnosprawne mieszkają w specjalnych instytucjach, są one narażone na podobne ryzyko jak mieszkańcy domów opieki. Szacuje się, że w Europie 1 milion osób niepełnosprawnych, które mieszkają w izolacji w placówkach opiekuńczych, jest obecnie bardziej narażonych niż kiedykolwiek wcześniej, z powodu zwiększonego ryzyka zakażenia COVID-19, przemocy fizycznej i psychicznej związanej z izolacją, zaniedbania, a nawet porzucenia.

Zagrożenia, na jakie narażone są osoby w takich ośrodkach, obejmują:

- Brak środków ochrony osobistej dla osób z niepełnosprawnościami i personelu placówek zwiększa ryzyko zakażenia zarówno personelu, jak i rezydentów. Ryzyko to jest zwiększone ze względu na życie we wspólnocie, co jest typowe dla takich ośrodków;
- Brak opieki oraz pozostawienie rezydentów bez opieki z powodu braku personelu – personel nie może pracować,

²⁴ UN Women, poniedziałek, 6 kwietnia 2020 r. Violence against women and girls: the shadow pandemic. Oświadczenie Phumzile Mlambo-Ngcuka, dyrektor wykonawczej organizacji UN Women. <https://www.unwomen.org/en/news/stories/2020/4/statement-ed-phumzile-violence-against-women-during-pandemic>

²⁵ Reliefweb, 15 czerwca 2020 r. Neglect and abuse of older people around the world intensified by COVID-19. <https://reliefweb.int/report/world/neglect-and-abuse-older-people-around-world-intensified-COVID-19>

²⁶ Eurostat. Młodzi ludzie, [https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=File:Youth_unemployment_rates_and_ratios_2019_persons_aged_15-24_\(%25\).png](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=File:Youth_unemployment_rates_and_ratios_2019_persons_aged_15-24_(%25).png)

Populacja ogólna, <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tps00203/default/table?lang=en> Należy pamiętać, że istnieją duże różnice między różnymi państwami członkowskimi UE.

²⁷ ILO Monitor: COVID-19 and the world of work. Fourth edition.

https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/@dgreports/@dcomm/documents/briefingnote/wcms_745963.pdf

²⁸ Tamże. 32,9% pracowników w wieku 15–24 lat jest zatrudnionych nieformalnie, w porównaniu z 12% wszystkich pracowników. (Region MOP Europa i Azja Środkowa).

²⁹ Parlament Europejski. Elderly women living alone: an update of their living conditions. 2015.

https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2015/519219/IPOL_STU%282015%29519219_EN.pdf

³⁰ Kuper H, Banks LM, Bright T i inni. Disability-inclusive COVID-19 response: What it is, why it is important and what we can learn from the United Kingdom's response [wersja 1; przegląd partnerski: 2 zatwierdzony]. Wellcome Open Res 2020, 5:79 (<https://doi.org/10.12688/wellcomeopenres.15833.1>)

ponieważ jest on zarażony lub objęty kwarantanną lub nie pracuje z powodu obawy przed zarażeniem;

- Przymusowe przyjmowanie leków i stosowanie środków przymusowego krępowania pod pozorem środków zapobiegawczych;
- Przymusowe zamknięcie prowadzące do braku kontaktu ze światem zewnętrznym – rodziną, przyjaciółmi i innymi osobami.

Jeśli osoby z niepełnosprawnościami wymagają leczenia z powodu COVID-19, mogą one również spotkać się z uprzedzeniami środowiska medycznego wynikającymi z poglądów na temat ich jakości życia i wartości społecznej. Mogą one znaleźć odzwierciedlenie w wytycznych klasyfikacyjnych dotyczących alokacji ograniczonych zasobów, a kryteria wykluczenia oparte są na niektórych rodzajach obrażeń lub schorzeń. Pojawiły się niebezpieczne opinie, że osoby niepełnosprawne nie mogą przyczynić się do znalezienia rozwiązania na COVID-19, że ich życie nie jest uważane za warte ratowania i że są one „konieczną ofiarą”, którą należy złożyć na rzecz odbudowy. Osoby niepełnosprawne i ich rodziny znalazły się pod presją systemu opieki zdrowotnej, aby zrezygnować ze sztucznego podtrzymywania ich życia.³¹ Ponadto nie miały one dostępu do informacji dotyczących zdrowia publicznego na poziomie europejskim i krajowym. Brak dostępu do informacji dotyczących zdrowia publicznego, związany z brakiem napisów, tłumaczenia na język migowy i łatwego do zrozumienia formatu, zagraża życiu wielu osób niepełnosprawnych. Oczywiście jest, że ta pandemia to nie tylko stan zagrożenia zdrowia publicznego, ale kryzys gospodarczy, społeczny i praw człowieka, zagrażający postępowi w kierunku zrównoważonego wzrostu sprzyjającego włączeniu społecznemu i realizacji zadań programu Agenda 2030 na rzecz zrównoważonego rozwoju.

Uchodźcy

Wiele organizacji zwróciło uwagę na narażenie uchodźców i wysiedleńców na COVID-19, co zagraża osiągnięciu celu 10.7, zakładającego ułatwienie uporządkowanej, bezpiecznej, regularnej i odpowiedzialnej migracji oraz mobilności osób. Osoby przetrzymywane w już przeludnionych i nieodpowiednich obozach

i ośrodkach dla uchodźców nie miały zapewnionej odpowiedniej prywatności ani dostępu do urządzeń do mycia rąk, podczas gdy kobiety i dziewczęta ubiegające się o azyl miały ograniczony dostęp do specjalistycznych usług medycznych, w tym do usług i praw związanych z życiem seksualnym. W przeludnionych obozach dla uchodźców zachowanie dystansu społecznego i środków higieny jest prawie niemożliwe, zarówno w UE, jak i poza nią. W ośrodku dla uchodźców w Baden-Württemberg, gdzie w kwietniu odnotowano 259 przypadków COVID-19, lokalna rada ds. uchodźców przyznała, że „Wzrost liczby zakażeń (...) pokazuje, że wysokie ryzyko zakażenia nadal stanowi poważne zagrożenie, dopóki ludzie muszą mieszkać w obozach, w których muszą dzielić łazienki, toalety i stołówki z wieloma innymi osobami”.³² Pandemia zagraża także nieuregulowanym miejscom pracy, których wielu uchodźców potrzebuje do utrzymania. Według doniesień najpoważniejszym niepokojem uchodźców syryjskich, którzy zostali objęci lockdownem w Libanie, jest głód i dostęp do usług medycznych. Nie mogą oni pracować, a tym samym nie stać ich na jedzenie.³³ Napotykać trudności w odwiedzaniu poradni zdrowia w celu pilnego leczenia.³⁴ W greckich obozach dla uchodźców, takich jak Moria na Lesbos i Vial na Chios, jak dotąd nie odnotowano żadnych zgonów związanych z COVID-19. Jednakże lockdown obozów trwał dłużej niż w pozostałej części kraju, tj. do 2 sierpnia, co poważnie wpłynęło na samopoczucie przebywających w nich osób. Po wykryciu pierwszego przypadku COVID-19 w Morii, na początku września, wprowadzono dwutygodniową kwarantannę. Obóz pozostanie całkowicie zamknięty i dostępny tylko dla pracowników ochrony.³⁵ Uchodźcy w Grecji czują się dyskryminowani z powodu rygorystycznego lockdown, podczas gdy Grecja od dawna jest otwarta dla turystów.³⁶

Mniejszości etniczne i migranci

Mniejszości etniczne i migranci w całej UE są bardziej narażeni na zubożenie, życie w przeludnionych lokalach i na niepewną pracę – np. jako dostawcy, w fabrykach i magazynach, gdzie zachowanie dystansu fizycznego jest trudne – co zwiększa ich ryzyko zakażenia COVID-19. Są oni również bardziej narażeni na podstawowe schorzenia zdrowotne, co zwiększa ryzyko ich śmierci w przypadku zachorowania na COVID-19.

31 UN OHCHR (2020) COVID-19 and the rights of persons with disabilities, zob. https://www.ohchr.org/Documents/Issues/Disability/COVID-19_and_The_Rights_of_Persons_with_Disabilities.pdf

32 InfoMigrants (17 kwietnia 2020) Hundreds of corona cases between two migrant facilities in Germany, zob. <https://www.infomigrants.net/en/post/24158/hundreds-of-corona-cases-between-two-migrant-facilities-in-germany>

33 France24 (20 czerwca 2020) Syrian refugees in Lebanon: 'After corona, there's no food anymore, see <https://www.france24.com/en/20200620-syrian-refugees-in-lebanon-after-corona-there-s-no-food-anymore>

34 The New Humanitarian (21 kwietnia 2020) How COVID-19 is limiting healthcare access for refugees in Lebanon. <https://www.thenewhumanitarian.org/feature/2020/04/21/Lebanon-coronavirus-refugee-healthcare>

35 Al-Jazeera (2 września 2020) Moria refugee camp under quarantine after Coronavirus case, zob. <https://www.aljazeera.com/news/2020/09/moria-refugee-camp-quarantine-coronavirus-case-200902120237795.html>

36 The Guardian (27 maja 2020) Greece ready to welcome tourists as refugees stay locked down in Lesbos, zob. <https://www.theguardian.com/global-development/2020/may/27/greece-ready-to-welcome-tourists-as-refugees-stay-locked-down-in-lesbos-coronavirus>

Na przykład w Wielkiej Brytanii ośrodek Institute for Fiscal Studies stwierdził, że „śmiertelność osób czarnoskórych pochodzenia Afrykańskiego była 3,5 razy wyższa niż w przypadku białych Brytyjczyków, podczas gdy w przypadku osób czarnoskórych z Karaibów i Pakistanu śmiertelność była odpowiednio 1,7 razy i 2,7 razy wyższa”.³⁷ Te dysproporcje są nadal przedmiotem badań, które muszą uwzględniać nierówności społeczno-ekonomiczne dotyczące te społeczności. W Wielkiej Brytanii osoby pochodzące z Afryki i Karaibów oraz Azji Południowej częściej pracują na pierwszej linii, żyją w przeludnionych mieszkaniach i mają złą dietę,³⁸ a ponadto cierpią na cukrzycę i nadciśnienie.³⁹ Czarnoskórzy pracownicy medyczni pochodzący z mniejszości etnicznych twierdzą również, że trudniej jest im uzyskać dobry sprzęt ochrony osobistej niż ich białym kolegom.⁴⁰

W metropolii Paryża, prowincja Senna-Saint-Denis jest domem dla wielu imigrantów spoza Europy (23% miejscowej ludności⁴¹) i jednym z najgorszych obszarów we Francji pod względem warunków socjalnych. Nadmierna śmiertelność w Seine-Saint-Denis jest dramatyczna: prawie 130%⁴² (w porównaniu z krajowym wskaźnikiem nadmiernej liczby zgonów wynoszącym 26%,⁴³ a w przypadku osób powyżej 65 roku życia - 44,6%⁴⁴). Niepewne zatrudnienie, niewystarczająca ilość placówek medycznych, choroby współistniejące i przeludnienie to kluczowe elementy nierówności społecznych i zdrowotnych. Podróże do i z pracy zwiększają ryzyko: nieco ponad połowa mieszkańców musi podróżować poza swoją prowincję do miejsca pracy – stosunek ten stanowi dwukrotność ogólnej średniej paryskiej metropolii.

Społeczności romskie w całej UE napotykają trudności we wdrażaniu kluczowych środków ograniczających rozprzestrzenianie się COVID-19, takich jak utrzymywanie dystansu społecznego, kwarantanna i regularne mycie rąk: 30% mieszka w gospodarstwach domowych

bez bieżącej wody, a do 80% Romów w niektórych krajach mieszka w przeludnionych budynkach.⁴⁵ Brak realizacji celu SDG 6, który zakłada dostęp do wody i urządzeń sanitarnych dla wszystkich, naraża rodziny romskie na ogromne ryzyko podczas pandemii. Inne źródła podają, że „w społecznościach romskich w Bułgarii i na Słowacji jest więcej żołnierzy, policji i dronów niż pielęgniarek, lekarzy i środków medycznych”, oraz że „nauczanie na odległość powoduje, że ponad połowa romskich dzieci nie chodzi do szkoły, co może doprowadzić do wzrostu i tak już wysokiego wskaźnika rezygnacji z nauki wśród uczniów romskich”.⁴⁶ Społeczności romskie w całej UE stały się „kozłami ofiarnymi” obwinionymi o rozprzestrzenianie się wirusa i są one narażone na mowę nienawiści i groźby. Analizując skutki społeczno-gospodarcze, wyniki ankiety przeprowadzonej wśród 11 000 Romów w Hiszpanii pokazują, że zamknięcie ulicznych targowisk oraz niemożność zbierania złomu, sprzedaży owoców i innych nieformalnych miejsc pracy naraża wiele rodzin na poważne sytuacje kryzysowe. Jedna trzecia zatrudnionych Romów straciła pracę, jedna trzecia została czasowo zwolniona, a w przypadku 12% pracowników zmniejszono czas pracy.⁴⁷

Pracownicy nierejestrowani, freelancerzy, artyści

Rządy w całej Europie i innych krajach udzielają pomocy przedsiębiorstwom i wspierają bezrobotnych pracowników. Podczas gdy szczegóły dotyczące programów wsparcia i tarcz antykryzysowych różniły się w całej Europie⁴⁸, najlepiej z tych środków skorzystały dobrze ugruntowane przedsiębiorstwa oraz pracownicy posiadający formalne umowy. Dystans pomiędzy biednymi, nieformalnymi pracownikami, z sektorów pozbawionych wsparcia finansowego, a pracownikami z klasy średniej, którzy mogą pracować w domu na laptopie, nigdy nie był większy. Osoby samozatrudnione, właściciele i pracownicy małych przedsiębiorstw,

37 Tony Kirby (8 maja 2020), Evidence mounts on the disproportionate effect of COVID-19 on ethnic minorities, The Lancet, zob. [https://www.thelancet.com/journals/lanres/article/PIIS2213-2600\(20\)30228-9/fulltext](https://www.thelancet.com/journals/lanres/article/PIIS2213-2600(20)30228-9/fulltext)

38 Full Fact (30 czerwca 2020) What do we know about COVID-19 inequalities among people from minority ethnic groups? <https://fullfact.org/health/Covid-19-inequalities-minority-ethnicities/>

39 Zob. British Heart Foundation: <https://www.bhf.org.uk/informationsupport/risk-factors/ethnicity>

40 British Medical Association (BMA) (2020) Fighting the odds – BAME doctors at greater risk from COVID-19. <https://www.bma.org.uk/news-and-opinion/fighting-the-odds-bame-doctors-at-greater-risk-from-covid-19>

41 Institut national de la statistique et des études économiques (2020) Étrangers - Immigrés en Département de la Seine-Saint-Denis (93), zob. <https://insee.fr/fr/statistiques/3569308?sommaire=3569330&geo=DEP-93>

We Francji zabrania się gromadzenia danych o pochodzeniu etnicznym, więc dane dotyczące imigrantów są przybliżone i niedoszacowane, ponieważ nie obejmują osób z mniejszości etnicznych, będących obywatelami francuskimi (nieimigrantami).

42 Le Monde (17 May 2020) Coronavirus: une surmortalité très élevée en Seine-Saint-Denis, zob. https://www.lemonde.fr/societe/article/2020/05/17/coronavirus-une-surmortalite-tres-elevee-en-seine-saint-denis_6039910_3224.html

43 France24 (29 maja 2020) Hausse de la mortalité en France pendant la crise du COVID-19, zob. <https://www.france24.com/fr/20200529-hausse-de-la-mortalite-c3%A9-en-france-pendant-la-crise-du-covid-19>

44 Le Monde. niedziela, 17 maja 2020 r. Coronavirus: une surmortalité très élevée en Seine-Saint-Denis

45 FRA (7 kwietnia 2020) Persistent Roma inequality increases COVID-19 risk, human rights heads say, zob. <https://fra.europa.eu/en/news/2020/persistent-roma-inequality-increases-covid-19-risk-human-rights-heads-say>

46 Reliefweb (29 April 2020) Roma in the COVID-19 crisis: An early warning from six EU Member States, zob. <https://reliefweb.int/report/italy/roma-covid-19-crisis-early-warning-six-eu-member-states>

47 EU Observer (22 June 2020) COVID-19's impact on Spanish Roma, zob. <https://euobserver.com/coronavirus/148675>

48 OECD (20 May 2020) Supporting livelihoods during the COVID-19 crisis: closing the gaps in safety nets, zob. <http://www.oecd.org/coronavirus/policy-responses/supporting-livelihoods-during-the-covid-19-crisis-closing-the-gaps-in-safety-nets-17cbb92d/>

pracownicy nieformalni lub osoby o zmiennych dochodach radzą sobie gorzej i często są pomijane w tych programach wsparcia. 30 milionów pracowników sektora nieformalnego w UE⁴⁹ nadal nie jest objętych większością programów wsparcia.⁵⁰ Wiele osób stanie przed wyborem kontynuowania pracy podczas lockdown, narażając siebie i innych na głód lub niebezpieczeństwo.

W całej Europie, ze względu na zamknięcie teatrów, barów i sal koncertowych, pracownicy kultury i artyści doświadczają wielu problemów. Podobnie jak pracownicy sektora nieformalnego, wielu z nich to tzw. wolni strzelce, którzy nie są objęci rządowymi programami wsparcia. Przyszłość wielu miejsc, które zapewniają artystom zatrudnienie, również jest zagrożona. Sztuka, główny element życia duchowego narodów europejskich, jest kluczowym sektorem gospodarczym: w branży kulturalnej zatrudnionych jest 8,7 mln osób,⁵¹ a jednocześnie ponad milion przedsiębiorstw kulturalnych wnosi do gospodarki UE więcej niż sektor motoryzacyjny.⁵²

Pracownicy wyzyskiwani w globalnych łańcuchach dostaw

Kryzys COVID-19 ujawnił narażenie firm i pracowników na całym świecie, uzależnionych od gospodarek konsumenckich Europy i Ameryki Północnej. W odpowiedzi na lockdown sieci odzieżowe gwałtownie anulowały zamówienia z Bangladeszu i innych krajów, nawet te będące już w produkcji, zagrażając rentowności firm produkcyjnych i źródłom utrzymania ich pracowników. Przemysł odzieżowy jest podstawą gospodarki Bangladeszu, gdzie w 4500 fabrykach zatrudnienie znajduje ponad 4 miliony osób, a kraj ten eksportuje towary o wartości 34 miliardów dolarów rocznie, zapewniając 83% przychodów z eksportu. Branża straciła już 3,5 miliarda dolarów na zamówieniach.⁵³ Z tego powodu na początku kwietnia rząd Bangladeszu ogłosił uruchomienie pakietu stymulacyjnego w wysokości 8 mld USD dla sektora odzieżowego, który zobowiązał fabryki do dalszego wypłacania wynagrodzenia pracownikom.⁵⁴

Wsparcie to nie potrwa jednak dłużej niż kilka tygodni. Pod koniec marca, przed ogłoszeniem tego pakietu, ponad milion pracowników przemysłu odzieżowego w Bangladeszu zostało zwolnionych lub odesłanych na przymusowy urlop.⁵⁵ Wsparcie rządowe nie obejmie milionów obywateli Bangladeszu pracujących w sektorze nieformalnym. Reakcja dużych sieci odzieżowych w Europie i Ameryce Północnej na COVID-19 ujawniła wrażliwość gospodarki Bangladeszu i podkreśla znaczenie realizacji celu SDG 8 (wzrost gospodarczy i godna praca), celu SDG 12 (odpowiedzialna konsumpcja i produkcja) i celu SDG 17 (partnerstwo na rzecz celów).

Powrót do pracy na tych samych zasadach, czy zbudowanie czegoś lepszego?

W kwietniu 2020 roku Organizacja Narodów Zjednoczonych opublikowała kompleksowy plan globalnej reakcji na COVID-19, zawierający listę najbardziej zagrożonych populacji i pięć priorytetowych kierunków działań na rzecz odbudowy. Raport ten podkreśla, że konieczne jest zapewnienie podstawowych usług zdrowotnych, ochrony socjalnej i podstawowych świadczeń, ochrony zatrudnienia w sektorach formalnym i nieformalnym, środków finansowych ukierunkowanych na podatności na zagrożenia i multilateralizm oraz inwestycji w działania prowadzone przez społeczność, poparte silnym zrównoważeniem środowiskowym i imperatywem równości płci, niezbędnych do poprawy sytuacji.⁵⁶

Krótkoterminowa reakcja UE koncentruje się na ograniczaniu rozprzestrzeniania się wirusa, dostarczaniu sprzętu medycznego, promowaniu badań nad leczeniem i szczepionkami oraz wspieraniu zatrudnienia, przedsiębiorstw i gospodarki. Unijny plan naprawy gospodarczej „Nowa Generacja UE (NGUE)”, który został uzgodniony pod koniec maja, ma na celu „wykorzystanie wszystkich zasobów w duchu jedności i solidarności”,⁵⁷ przewiduje 750 miliardów euro na wsparcie państw członkowskich i gospodarek znajdujących się w trudnej sytuacji, a także badania naukowe, pomoc humanitarną i współpracę międzynarodową.

49 MOP (listopad 2019 r.) Obliczenie całkowitej liczby pracowników sektora nieformalnego na podstawie szacunkowej całkowitej liczby zatrudnionych osób w wieku 15+ w 2020 r., dostępne pod adresem https://www.ilo.org/shinyapps/bulkeexplorer52/?lang=en&segment=indicator&id=EMP_2EMP_SEX_AGE_NB_A; oraz szacunki MOP dotyczące nieformalnego zatrudnienia w MOP: Women and Men in the Informal Sector A Statistical Picture, dostępne pod adresem: https://ilo.userservices.exlibrisgroup.com/discovery/delivery/41ILO_INST:41ILO_V2/1252879760002676

50 Tamże

51 Eurostat (2018) Culture Statistics – Cultural employment. Culture provides 3.8% of employment, zob. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Culture_statistics_-_cultural_employment

52 Parlament Europejski (2020) EU support for artists and the cultural and creative sector during the coronavirus crisis. W 2016 r. branża kulturalna wniosła większy wkład w gospodarkę niż odpowiednik 2,7% wartości dodanej (192 mld euro) sektora przedsiębiorstw niefinansowych, nieco więcej niż sektor motoryzacyjny. Liczby dla EU-28: zob. [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2020/649414/EPRS_BRI\(2020\)649414_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2020/649414/EPRS_BRI(2020)649414_EN.pdf)

W 2017 r. (UE-27) 1,1 mln przedsiębiorstw kulturalnych wniosło 145 mld euro wartości dodanej, zob. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Culture_statistics_-_cultural_enterprises&oldid=449346

53 The Guardian (11 maja 2020) Bangladesh garment factories reopen despite coronavirus threat to workers, zob. <https://www.theguardian.com/global-development/2020/may/11/bangladesh-garment-factories-reopen-despite-coronavirus-threat-to-workers>

54 BBC News (29 kwietnia 2020) Coronavirus: Two million Bangladesh jobs 'at risk' as clothes orders dry up, zob. <https://www.bbc.co.uk/news/world-asia-52417822>

55 Penn State Center for Global Workers' Rights (27 marca 2020) Abandoned? The Impact of COVID-19 on Workers and Businesses at the Bottom of Global Garment Supply Chains., zob. <http://www.workersrights.org/wp-content/uploads/2020/03/Abandoned-Penn-State-WRC-Report-March-27-2020.pdf>

56 Tamże.

57 Zob. <https://www.consilium.europa.eu/media/43384/roadmap-for-recovery-final-21-04-2020.pdf>

W dniu 21 lipca Rada Europejska uzgodniła długoterminowy budżet UE w wysokości 1,074 mld euro (wieloletnie ramy finansowe na lata 2021–2027). Oczekuje się, że NGEU nie tylko pomoże krajom przetrwać skutki kryzysu COVID-19, ale także położy podwaliny pod bardziej stabilną, przyjazną dla klimatu i społecznie sprawiedliwą przyszłość. Ponieważ negocjacje w sprawie WRF i NGEU trwają, a Parlament Europejski nie wyraził zgodny na WRF w dniu 23 lipca, decydujące znaczenie ma teraz przyjęcie przez unijnych decydentów planu naprawczego i budżetu, który w centrum uwagi stawia dobrobyt planety i wszystkich jej mieszkańców. Istnieje kilka pozytywnych aspektów: na przykład cel budżetu UE dotyczący wydatków na działania w dziedzinie klimatu został zwiększony z 25% zaproponowanych przez Komisję do 30%, przy czym wydatki związane z klimatem zostaną dostosowane do celu UE dotyczącego klimatu do roku 2030 oraz do celu, jakim jest osiągnięcie neutralności klimatycznej do 2050 r.

W odniesieniu do celów SDG, organizacje społeczeństwa obywatelskiego i inne podmioty zakwestionowały to, czy warunki związane z wydatkowaniem przez państwa członkowskie funduszy zapewnianych przez NGEU i budżet są wystarczająco solidne, aby przeciwdziałać rosnącym nierównościom w UE i poza nią, a w szczególności wymagać od państw członkowskich zmniejszenia zależności od paliw kopalnych oraz ochrony praw człowieka i przestrzegania praworządności. Społeczeństwo obywatelskie uważa, że w planie naprawczym brakuje ambicji, aby zająć się społeczno-gospodarczymi skutkami pandemii i zbliżającego się kryzysu żywnościowego. Wdrożono bardzo niewiele czynników, celem trwałej naprawy gospodarczej, aby wspierać przedsiębiorstwa i zapobiegać bankructwom, a NGEU proponuje bardzo niewiele zobowiązań, zapewniających, że wszystkie środki naprawcze są oparte na zasadach zrównoważonego rozwoju.⁵⁸ NGEU nie posiada również przepisów dotyczących uwzględniania aspektu płci, biorąc pod uwagę brak ukierunkowanych środków w celu rozwiązania problemu zwiększonej liczby przypadków przemocy wobec kobiet i dziewcząt podczas COVID-19 oraz brak inwestycji w sektor opieki, w którym kobiety stanowią większość pracowników. W ramach NGEU i WRF na lata 2021-2027 należy wprowadzić budżetowanie według płci, aby zagwarantować, że fundusze i programy przyniosą korzyści wszystkim, a nie w sposób niezamierzony pogłębiać nierówności płci.

Organizacje pozarządowe zajmujące się rozwojem skrytykowały UE za osłabienie międzynarodowej solidarności w czasie, gdy kraje rozwijające się walczą z kryzysem COVID-19 i stają w obliczu coraz poważniejszych konsekwencji zmian klimatycznych.⁵⁹ Negocjacje budżetowe zmniejszyły środki na rozwój o 10,4% do 70,8 mld euro, podczas gdy budżet na wydatki zewnętrzne

pozostał zasadniczo niezmienny, a państwa członkowskie odrzuciły propozycję Komisji dotyczącą zwiększenia środków na rozwój o 10,5 mld euro i 5 mld euro na pomoc humanitarną w ramach majowego pakietu naprawczego dotyczącego pandemii. Prawdopodobnie ucierpi również finansowanie działań na rzecz klimatu i środowiska, chociaż pandemia pokazuje znaczenie ochrony przyrody i lasów, zwłaszcza w celu ograniczenia rozprzestrzeniania się chorób odzwierzęcych.

Europejskie społeczeństwo obywatelskie uważa, że wszystkie środki naprawcze muszą opierać się na zasadach zrównoważonego rozwoju, w szczególności „nie pozostawiać nikogo w tyle”, przyczynić się do realizacji praw człowieka, wzmacniania pozycji udziału obywateli w podejmowaniu decyzji, a także ambitnej ochronie środowiska i sprawiedliwości klimatycznej.

SDG Watch Europe przedstawiła 10 kluczowych postulatów, aby UE mogła się lepiej odbudować, zapewniając jednocześnie realizację celów SDG do 2030 r.:

- ✓ Niech to będzie wezwanie do zmian: Nasz system jest problemem - potrzebujemy zmiany paradygmatu;
- ✓ Niech cele zrównoważonego rozwoju i porozumienie paryskie stanowią wytyczne dla wyjścia z kryzysu;
- ✓ Wzmocnienie systemu ochrony socjalnej i uczynienie go dostępnym dla wszystkich;
- ✓ Wytyczenie drogi do społecznie i ekologicznie zrównoważonego systemu gospodarczego dzięki zmienionym ekologicznym budżetom;
- ✓ Połączenie naprawy gospodarczej z jasnymi warunkami i stanowcze „nie” dla pakietów ratunkowych przedsiębiorstw zanieczyszczających środowisko oraz dla rajów podatkowych;
- ✓ Wdrożenie natychmiastowego umorzenia długów i zaprzestanie wszelkich niesprawiedliwych środków oszczędnościowych;
- ✓ Walka również ze wszystkimi innymi kryzysami;
- ✓ Ochrona demokracji, praw człowieka i obywatela;
- ✓ Zapewnienie przejrzystości decyzji politycznych dotyczących COVID-19 i działań następczych, a także pełnego włączenia i udziału społeczeństwa obywatelskiego;
- ✓ Podjęcie globalnych działań transformacyjnych przeciwko ubóstwu i głodowi.

Przeczytaj pełne oświadczenie Watch Europe o 10 postulatach związanych z celami SDG : [kliknij tutaj](#)

⁵⁸ Zob. <https://www.euractiv.com/section/energy-environment/news/eu-decides-no-green-strings-attached-on-cash-to-virus-hit-firms/>

⁵⁹ Vince Chadwick (22 lipca 2020, Foreign aid neglected in historic EU budget deal, zob. <https://www.devex.com/news/foreign-aid-neglected-in-historic-eu-budget-deal-97747>

Wpływ COVID-19 na realizację celów zrównoważonego rozwoju (SDG) w UE i na świecie

1 NO POVERTY
Utrata dochodów i bardziej narażone grupy poniżej granicy ubóstwa; najbardziej dotknięci są pracownicy nieformalni i freelancerzy, pracownicy migrujący, osoby pracujące na nisko płatnych stanowiskach, kobiety, osoby starsze i niepełnosprawne, bezdomni, uchodźcy, społeczności mniejszościowe, dzieci z ubogich gospodarstw domowych.

6 CLEAN WATER AND SANITATION
Osoby pozbawione dostępu do bezpiecznych urządzeń sanitarnych i wody w swoich domach nie mogą utrzymać standardów higieny. W Europie liczne społeczności romskie, jak również osoby zamieszkujące nieformalne osiedla, nie mają w domu wody pitnej.

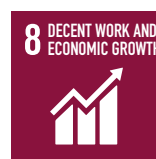
2 ZERO HUNGER
Pandemia może podwoić dotkliwy głód do końca 2020 r.: zapasy są wystarczające, ale zakłócenia w dostawach żywności i wyższe ceny stanowią zagrożenie dla najuboższych. Pokazuje również podatność produkcji żywności w bogatych krajach, np. zależność od importu.

7 AFFORDABLE AND CLEAN ENERGY
W niektórych miejscach na świecie występuje niedobór energii. W UE niektóre nowe instalacje mogą zostać opóźnione z powodu pandemii.

3 GOOD HEALTH AND WELL-BEING
Miliony ludzi cierpi na COVID-19, a znacznie więcej z powodu braku leczenia innych chorób. Pandemia ujawniła słabość systemów zdrowia publicznego i niewystarczającą zdolność reagowania w wielu częściach świata. W UE systemy opieki zdrowotnej, które są niedofinansowane i borykają się z niedoborami personelu, nie poradziły sobie z zapewnieniem odpowiedniej pomocy.

8 DECENT WORK AND ECONOMIC GROWTH
Spowolnienie działalności gospodarczej doprowadziło do utraty dochodów, zamknięcia przedsiębiorstw i bezrobocia; pandemia ujawniła słaby dostęp do ochrony socjalnej i niedopuszczalne warunki pracy, np. w niemieckim przemyśle mięsnym; Istnieje ryzyko, że środki naprawcze skoncentrują się raczej na krótkoterminowym wzroście gospodarczym niż na długoterminowym zrównoważonym rozwoju i dobrobycie.

4 QUALITY EDUCATION
Szkoły dla milionów dzieci na całym świecie nadal są zamknięte, szczególnie dla dzieci z ubogich rodzin oraz dzieci i osób dorosłych o specjalnych potrzebach i niepełnosprawności, które nie mają dostępu do nauki na odległość.

5 GENDER EQUALITY
Kobiety cierpią z powodu utraty dochodów i niestabilnego zatrudnienia. Kobiety ponoszą podwójny ciężar pracy, rodzicielstwa i edukacji domowej. Wzrosła przemoc domowa. Większość pracowników służby zdrowia narażonych na wyższe ryzyko to kobiety, a ich płace są często niskie.

9 INDUSTRY, INNOVATION AND INFRASTRUCTURE
Istnieje duże ryzyko, że środki naprawcze koncentrują się na utrzymaniu status quo, a nie na inwestowaniu w innowacyjne i zrównoważone modele biznesowe oraz rozwiązania neutralne pod względem emisji dwutlenku węgla; wsparcie finansowe trafia do sektorów o wysokim zużyciu paliw kopalnych, takich jak przemysł lotniczy, bez rygorystycznych warunków, aby stać się bardziej zrównoważonymi. Mamy teraz okazję zastąpić nie zrównoważone praktyki biznesowe zrównoważonymi wyborami.

Pandemia COVID-19

10 REDUCED INEQUALITIES

Pandemia to swego rodzaju zdjęcia rentgenowskie głębokich nierówności w naszym społeczeństwie, najbardziej dotknięte są grupy najbardziej wrażliwe, a lockdown i spowolnienie gospodarcze pogłębiły istniejące nierówności; nieproporcjonalny wpływ na osoby starsze, niepełnosprawne, osoby o niepewnych stanowiskach pracy, pracowników migrujących, kobiety, uchodźców, mniejszości, dzieci i młodych ludzi ze środowisk ubogich.

13 CLIMATE ACTION

W perspektywie krótkoterminowej ograniczenie emisji CO₂, jednakże recesja gospodarcza może osłabić ambicje klimatyczne i mieć szkodliwy wpływ na długoterminowe cele; istnieje ryzyko, że środki naprawcze i masowe inwestycje finansowe nie będą neutralne pod względem emisji dwutlenku węgla.

14 LIFE BELOW WATER

Ryzyko, że pandemia zmniejszy ambicje i działania w zakresie ochrony oceanów; wzrost ilości odpadów z tworzyw sztucznych, takich jak rękawiczki, maseczki i dodatkowe opakowania, przyczynia się do zwiększania ilości śmieci dostających się do akwenów i pozbawia szansy na potencjalnie ograniczenie zanieczyszczenia przy zwalniającej gospodarce światowej.

15 LIFE ON LAND

Ciągła degradacja środowiska i utrata ekosystemów, a także traktowanie dzikich i udomowionych zwierząt są jedną z głównych przyczyn rozwoju nowych chorób odzwierzęcych; pandemia rzuciła światło na wrażliwość naszej planety, pilną potrzebę zachowania różnorodności biologicznej i ekosystemów oraz potrzebę ponownego przemyślenia sposobu traktowania zwierząt; to szansa dla większej liczby ludzi na docenienie przyrody i zrozumienie swojej roli w jej ochronie; uznanie, że społeczności tubylcze i lokalne, których przetrwanie zależy od zasobów naturalnych, takich jak lasy, mogą odgrywać kluczową rolę w decyzjach wpływających na ich wykorzystanie.

11 SUSTAINABLE CITIES AND COMMUNITIES

Ludzie mieszkający na przeludnionych obszarach z brakiem dostępu do terenów zielonych na obszarach miejskich wysokiego ryzyka; osoby korzystające z transportu publicznego są narażone na większe ryzyko dla zdrowia; jest to szansa na zapewnienie większej przestrzeni publicznej na spacer i jazdę na rowerze, ale także wysokie ryzyko zwiększenia ruchu samochodowego z powodu unikania transportu publicznego.

16 PEACE, JUSTICE AND STRONG INSTITUTIONS

Kurczenie się przestrzeni społeczeństwa obywatelskiego jest zagrożeniem dla dobrego zarządzania i demokracji; spotkania online mogą zwiększyć frekwencję, ale także sprawić, że społeczeństwo obywatelskie nie będzie podejmować ważnych decyzji; ryzyko utrudnień w pracy sądów; ryzyko, że sytuacja zostanie wykorzystana do przeforsowania decyzji i środków politycznych bez odpowiedniej odpowiedzialności i kontroli publicznej.

12 RESPONSIBLE CONSUMPTION AND PRODUCTION

Europejskie przedsiębiorstwa popchnęły spadek konsumpcji w dół łańcucha dostaw, na przykład miliony pracowników odzieżowych z Bangladeszu zostały zwolnionych, a zamówienia nie zostały opłacone; pandemia ujawniła słabość łańcucha dostaw oraz zależność UE od złożonego łańcucha dostaw oraz brak odpowiedzialności; potrzebne są sprawiedliwe globalne i bardziej odporne lokalne łańcuchy dostaw; zwiększenie zainteresowania samowystarczalnością i wyborem lokalnych produktów.

17 PARTNERSHIP FOR THE GOALS

Dobre informacje: partnerstwa i zdezagregowane dane są pilniejsze niż kiedykolwiek; pandemia powinna wzmocnić globalną solidarność i pokazać, że społeczność międzynarodowa może działać w sposób zjednoczony; ryzyko nacjonalistycznych środków ochrony interesów poszczególnych krajów, gospodarek i zasobów finansowych ze szkodą dla innych.